

2. Матвійчук В.О. Самозахист речових прав / В.О. Матвійчук // Держава і право. Збірн. Наук.пр. Правові і політичні науки. Вип. 28. – С. 410–415.
3. Луспенник Д.Д. Реалізація права на самозахист цивільних прав – новела нового цивільного кодексу України: поняття і межі здійснення / Д.Д. Луспенник // Адвокат. – № 11. – 2004. – С. 3–8
4. Сидельников Р. Ознаки самозахисту цивільних прав / Р. Сидельников // Вісник академії правових наук України. – 2004. – № 2 (37). – С. 214–222.
5. Антонюк О.І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук.: спец. 12.00.03 «Цивільне право та процес, сімейне право, міжнародне приватне право» / А.В. Андрушко. Нац. ун-т Внутр. Справ. –Х., – 2004. – 22 с.

Репешко П.І., адвокат, м. Миколаїв

ДО ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З НАЙМАНСТВОМ ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ

Актуальность борьбы с наемничеством обусловлена фактами применения наемников не только в вооруженных конфликтах между государствами и во внутригосударственных конфликтах, но и в совершении террористических актов международных преступных организаций. Осуществлен анализ соответствия действующего отечественного законодательства положениям актов международного гуманитарного права. На основании осуществленных выводов предложены изменения к действующему законодательству Украины.

The urgency of the struggle against mercenary phenomenon is caused by the facts, that mercenaries are employed not only for armed conflicts between the states and for internal conflicts, but also for carrying out acts of terrorism conceived by international criminal organizations. The analysis of the correspondence between the existing native legislation and the regulations of the international humanitarian law is made. On the basis of the derived conclusions some changes of the existing Ukrainian legislation are proposed.

Становлення України як європейської демократичної правової держави, що додержується вимог міжнародного права у зовнішній та внутрішній політиці, неможливе без забезпечення миру та злагоди у суспільстві та запобігання проявам такого злочину, як найманство. Згідно статті 18 Конституції України, зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права [1].

В Україні найманство вперше визнане злочином у 1993 році з прийняттям Верховною Радою України Закону України від 11 листопада 1993 року № 3582-ХІІ «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України». Цим Законом чинний на той час Кримінальний кодекс України (1960р.) було доповнено статтею 63-1 «Найманство» [2]. Встановлюючи кримінальну відповідальність за найманство, Україна виконала свої зобов'язання, прийняті нею у зв'язку з підписанням 21 вересня 1990 року у Нью-Йорку Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців та ратифікацією її у встановленому порядку Верховною Радою України 14 липня 1993 року [3].

Найманство як явище та окремий вид діяльності людини, з'явилося в історії людства у відповідь на попит. Спочатку з'явився породжений численними війнами попит на людей, що обрали своїм ремеслом вбивати собі подібних. І вже потім цей попит було задоволено за рахунок людей, які втратили інші засоби до існування, окрім військової справи. Цих людей війна годувала, під час війни зростала їх значимість, без війни вони не могли реалізувати свого потенціалу. Ці люди потребували війни, що стала їм за спосіб життя. Недарма досить поширеною є думка, що історія людства – це історія воєн. На жаль, людство занадто багато сил та часу витратило і продовжує витрачати на знищення собі подібних лише тому, що у них різний колір шкіри, зріст, розріз очей, розмір носа, форма вух, національність, мова, віросповідання, погляди, уподобання, переконання, територія проживання, природні багатства, достаток тощо.

Поява найманства та його досить тривала історія на окремих історичних етапах сприяли становленню та розвитку професійного підходу до розбудови збройних сил ряду розвинених країн. До впевненості про необхідність переходу на професійний підхід комплектування збройних сил дійшло вже і вище політичне керівництво України. Проте слід відрізнити професійного військового, який наймається на військову службу за контрактом, угодою чи у іншому, визначеному чинним законодавством порядку, на службу до збройних формувань, утворених згідно чинного законодавства тієї чи іншої країни, від найманця, який не входить до числа військовослужбовців збройних сил держави, який використовується всупереч вимог військового законодавства та міжнародного гуманітарного права у агресивних, колоніальних, расистських, міжнаціональних, міжрелігійних, міжконфесійних збройних конфліктах чи терористичних актах.

Військовослужбовець за контрактом служить державі і його права та обов'язки регламентовані законами, указами, постановами, наказами та іншими нормативно-правовими документами. Діючи у визначених ними межах військовослужбовець за контрактом не становить загрози державі і держава за будь яких умов відповідає за його дії перед громадянами та іншими державами.

Найманець, на відміну від військовослужбовця за контрактом, – служить конкретно визначеній особі, угрупованню, клану, організації, партії тощо. Його дії не регламентовані нормативно-правовими актами, крім того, вони суперечать існуючим нормам широкого кола права: міжнародного, гуманітарного, кримінального. За дії та вчинки найманця ніхто не несе юридичної відповідальності, тобто відсутній стримуючий ефект його використання у збройних конфліктах та воєнних діях. Отже, використання найманців є порушенням правил ведення війни, що склалися на протязі всієї історії цивілізованого людства.

Необхідність боротьби зі злочинним найманством є очевидною. Найманство становить небезпеку для урядів майже всіх країн загрозою застосування реальної сили, що перебуває поза будь-яким контролем та відповідальністю. Політика лише тоді сягає миру, коли вона є прозорою, відкритою, передбачуваною та відповідальною. Кожна держава відповідає за дії своїх збройних сил і кожного військовослужбовця, який входить до складу цих збройних сил. За дії найманця реально не несе

відповідальності ніхто. Саме тому найманство становить небезпеку, є злочином і з ним слід вести боротьбу.

Боротьба з найманством, як і з будь-яким суспільним явищем, що втілює в себе різновид діяльності людини, вимагає комплексного підходу. Одними лише каральними заходами від цього явища не позбавитися. В засобах масової інформації досить часто зустрічаються повідомлення про участь вихідців з України у якості найманців у збройних конфліктах інших держав. Участь найманців, що є громадянами України, у збройних конфліктах інших держав, впливає на міжнародний авторитет держави, демонструє безпорадність та безвідповідальність влади.

Держава має здійснити комплекс урівноважених заходів профілактичного характеру, серед яких підняття духовно-патріотичного рівня виховання населення, подолання бідності за рахунок підвищення рівня життя, встановлення належного престижу військової та державної служби, реформування збройних сил, належне матеріальне забезпечення ветеранів військової служби та військових пенсіонерів та інші суттєві дії. Важливою є погодженість конкретних дій органів влади держави з діями владних структур інших держав та міжнародних організацій.

Підписання у Нью-Йорку 21 вересня 1990 року Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням та навчанням найманців, що була прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй на 72 пленарному засіданні 4 грудня 1989 року, з наступною ратифікацією Верховною Радою України 14 липня 1993 року свідчить про правильне розуміння нашою державою небезпеки найманства та необхідності з ним боротися.

Встановленням кримінальної відповідальності за найманство Україна продемонструвала світовій громадськості про послідовність своєї політики щодо застосування внутрішніх заходів забезпечення зовнішньої безпеки, міжнародного правопорядку та утримання своїх громадян від втручання у внутрішні справи інших держав шляхом можливої участі у якості найманців у збройних конфліктах, що відбуваються за межами України.

Правоохоронні органи та спеціальні служби України мають достатньо широкий арсенал правових засобів для виявлення, перевірки та фіксування інформації про вчинення злочинного найманства громадянами України. Питання оперативно-розшукової діяльності та кримінально-процесуального доказування потребують теоретичного аналізу та практичної реалізації.

Збільшення обсягу повноважень правоохоронних органів та спецслужб за рахунок надання їм будь-яких виняткових чи спеціальних прав задля забезпечення успіхів у боротьбі з найманством є зайвим і невиннованим. Правоохоронні органи та спеціальні служби, до компетенції яких віднесена боротьба зі злочинним найманством, мають удосконалювати ефективність своєї діяльності у межах наданих чинним законодавством прав та можливостей.

З метою забезпечення відповідності положень статті 447 КК України (2001р.) положенням міжнародних правових актів у сфері гуманітарного права, необхідно визначити у диспозиції частини першої статті або у примітці до цієї статті ознаки найманства [4]. Це буде законодавчим закріпленням ознак злочинного найманства. Адже підписана і

ратифікована Україною на початку дев'яностих років минулого століття Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням та навчанням найманців (1989р.) не визнається окремими державами, що не підписали її. Також є й держави, що підписали цю Конвенцію, насамперед, Сполучені Штати Америки, але до цього часу не ратифікували її. Цей захід надасть можливості у правозастосовчій діяльності керуватися положеннями нормативно-правових актів досконалого законодавства прямої дії і позбавить можливості довільного тлумачення недостатньо конкретизованих окремих його положень.

Для усунення непорозумінь у частині 2 статті 447 Кримінального кодексу України варто законодавчо визначити, що мається на увазі законодавцем під відповідними органами державної влади, які мають право в Україні надавати дозволи на участь у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди. Якщо за час дії такої норми у кримінальному законодавстві до сьогоднішнього дня такі органи жодним законом не визначені, то варто або виключити цю частину зі статті 447 КК України, або таки визначити, що це за органи та у якому порядку бажаючим громадянам слід звертатися до них за отриманням такого дозволу. Або однозначно визначити будь-яку відсутність та неможливість існування таких органів державної влади з подібними функціями.

Станом на сьогоднішній день наявність такої редакції диспозиції дозволяє ставити під сумнів правомірність притягнення до кримінальної відповідальності будь-яких осіб за обвинуваченням у скоєнні злочину, передбаченого частиною 2 статті 447 КК України, тобто за участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди.

Доки не встановлено визначеного порядку отримання дозволу, немає чого і говорити про його порушення, а отже і про кримінальну відповідальність за участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди, що передбачається частиною 2 статті 447 КК України.

До статті 447 КК України необхідно додати частину 3, у якій передбачити більш суворе покарання за вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання найманців у військових конфліктах чи діях, з використанням службового становища чи стосовно осіб, які не досягли повноліття. За вчинення таких дій за таких обтяжуючих обставин варто було б передбачити кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк від шести до десяти років.

Згідно класифікації злочинів, наведеній у статті 12 КК України, злочин, кваліфікований за частинами 1 чи 2 статті 447 КК України, має ознаки тяжкого злочину. Введення запропонованої відповідальності за злочинне найманство частиною третьою статті 447 КК України також відповідала б ознакам тяжкого злочину.

Також неможливо не звернути на те, що згідно пункту 3 частини 1 статті 19 Закону України «Про громадянство України» (2001р.), що є

чинним на сьогоднішній день, добровільний вступ на військову службу іншої держави, яка відповідно до законодавства цієї держави не є військовим обов'язком чи альтернативною (невійськовою) службою, є підставою для втрати громадянства України. При цьому слід зауважити, що до 2001 року українське законодавство про громадянство передбачало дещо інші умови для позбавлення громадянства осіб, які вступили на військову службу до іноземних держав. У відповідності до пункту 2 статті 20 Закону України «Про громадянство» (1997р.), що втратив чинність у 2001 році, вступ особи на військову службу, в службу безпеки або правоохоронні органи іноземних держав без згоди на те органів державної влади України, зумовлює втрату українського громадянства [5]. Але як раніше, так і до сьогоднішнього дня жодним нормативно-правовим актом чинного законодавства України не визначено, до якого органу державної влади, куди і у якому порядку мали б звертатися за дозволом громадяни України, які бажають вступити на військову службу, в службу безпеки або правоохоронні органи іноземних держав. Отже, якщо відсутній порядок отримання дозволу, то говорити про порушення відсутнього порядку було не варто.

Таким чином, законодавець, прийнявши у 2001 році новий закон з питань громадянства України та внаслідок внесення змін у 2005 та 2007 роках до пункту 3 частини 1 статті 19 цього нового закону, позбавився умови надання згоди органом державної влади України на вступ громадянина України на військову службу, в службу безпеки або правоохоронні органи іноземних держав [6]. До того ж внаслідок таких новацій вступ на службу до служби безпеки або правоохоронних органів іноземних держав вже не є підставою для позбавлення громадянства. За таких обставин служба громадянина України у розвідувальному, контррозвідувальному чи правоохоронному органах іноземної держави, за умови, що така служба не є військовою, не може бути підставою для позбавлення цього громадянина громадянства України. Звичайно, такий підхід до вирішення питань громадянства вимагає внесення змін.

Видається доцільним шляхом внесення змін до пункту 3 частини 1 статті 19 нині чинного Закону України «Про громадянство України» (2001р.) передбачити, що вступ особи на військову службу, в службу безпеки або правоохоронні органи іноземних держав без згоди на те органів державної влади України, зумовлює втрату українського громадянства. Тобто слід відновити дію норми, яка була зафіксована у пункті 2 статті 20 Закону України «Про громадянство» (1997 р.). Але при цьому необхідно визначити орган державної влади, який може бути уповноваженим вирішувати питання про надання дозволів громадянам України на вступ до військової служби, до служби безпеки або правоохоронних органів іноземних держав, та на участь у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди. Адже частина 2 статті 447 КК України передбачає кримінальну відповідальність саме за «участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди» і покарання встановлене досить суворе – позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років.

Також слід розробити та затвердити порядок розгляду уповноваженим державним органом клопотань громадян України про надання

їм дозволів як на вступ до військової служби, до служби безпеки або правоохоронних органів іноземних держав, так і на участь у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди. Необхідність утворення такого органу або наділення одного із уже існуючих органів державної влади повноваженнями для вирішення таких питань обумовлена правозастосовчою практикою, в тому числі й практикою застосування кримінального законодавства.

Втілення запропонованих заходів має надати можливість удосконалити боротьбу зі злочинним найманством правовими заходами.

Література:

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України: Прийнятий 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1961. – № 2. – Ст. 14.
3. Постанова Верховної Ради України від 14 липня 1993 року № 3381-XII «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням та навчанням найманців 1989 року» // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 367.
4. Кримінальний кодекс України: Прийнятий 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
5. Закон України від 16 квітня 1997 року № 210/97-ВР «Про громадянство» // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 23. – Ст. 169.
6. Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.

Хлистік М.А., КМВ КВІ УДДУ ПВП у Волинській обл.

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ

В статье автор размышляет о целесообразности создания в Украине пробацции, анализирует содержание проекта Закона Украины «О пробацции», который предложен народным депутатом Украины В. Швецом, и выступает против введения в действие этого Закона в той редакции, которая предложена авторами Проекта.

The article deals with the expedient introduction of probation in Ukraine. The author analyses the contents of the project of the law «On Probation» that has been proposed by people's deputy V. Shvets. The author objects to the putting the law into operation under the editorship of suggested of this Project.

Постановка проблеми та формулювання цілей статті. 25 квітня 2008 року Указом Президента України № 401/2008 було схвалено Концепцію реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, якою передбачено вдосконалення роботи кримінально-виконавчої інспекції за зразком служб пробації, що створені у багатьох європейських державах. Реалізація положень Концепції має забезпечити створення служби пробації як складової кримінально-виконавчої служби [1]. З огляду цього та з метою обґрунтування низки заходів, спрямованих на реалізацію зазначених завдань, і було вибрано тему дослідження.